

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Beaty Użarowskiej

pt.: „POLITYZACJA TELEWIZJI POLSKIEJ JAKO INSTRUMENT POLITYKI
HISTORYCZNEJ PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI”

Działając w oparciu o uchwały Rady Naukowej Dyscyplin: nauki o polityce i administracji oraz nauki o komunikacji społecznej i mediach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, niniejszym przedstawiam recenzję pracy doktorskiej Pani mgr Beaty Użarowskiej zatytułowanej „*Polityzacja telewizji polskiej jako instrument polityki historycznej Prawa i Sprawiedliwości*” na stopień doktora w dziedzinie nauk społecznych w zakresie dyscypliny nauki o polityce i administracji.

1. Trafność podjętej problematyki badawczej i jej oryginalność.

Praca została przygotowana w obszarze dyscyplin: nauki o polityce i administracji, a także znajduje swoje osadzenie w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach. Promotorami pracy są prof. UAM dr hab. Dorota Piontek oraz prof. UAM dr hab. Artur Lipiński. Dysertacja została zatytułowana „POLITYZACJA TELEWIZJI POLSKIEJ JAKO INSTRUMENT POLITYKI HISTORYCZNEJ PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI”. Jakkolwiek problematyka i eksploracja zagadnień dotyczących polityzacji mediów czy komunikowania politycznego (w różnorodnych ujęciach i perspektywach badawczych) znajduje szerokie odzwierciedlenie w dorobku reprezentowanej przez Recenzentkę dyscyplinie (tj. nauki o komunikacji społecznej i mediach) o tyle, biorąc pod uwagę charakter życia

społeczno - politycznego w Polsce, jest to ponownie obszar szczególnie wymagający pogłębionego namysłu i rozpoznania.

Biorąc pod uwagę fakt, że podjęty przez Autorkę zamysł badawczy zdaje się być w zakresie tematycznym, jak i metodologicznym osadzony w naukach o komunikacji społecznej i mediach, docenić należy odwagę badawczą Autorki polegającą na przeniesieniu analizy na grunt nauk o polityce i administracji. Podejście to pozwoliło na poszerzenie przestrzeni analitycznej, jak również wyodrębnienie interesującej perspektywy badawczej.

2.Prawidłowości układu pracy i struktury podziału treści.

Na jakość pracy naukowej poza: tematem pracy, wskazanymi celami rozprawy, postawionymi hipotezami i pytaniami badawczymi, a także wykorzystanymi metodami badawczymi – wpływa również spójna i adekwatna do podjętego zamierzenia badawczego struktura pracy. Przedstawiona do recenzji praca składa się z: wstępu (o objętości 13 stron) oraz dwóch zasadniczych części: poznawczej (dwa rozdziały: nr I i II o objętości 133 stron) i metodyczno - badawczej (dwa rozdziały: nr III i IV o objętości 137 stron), a także zakończenia (o objętości 6 stron), bibliografii (o objętości 32 stron), spisu: diagramów (3 pozycje), schematów (2 pozycje), tabel (61 pozycje) i wykresów (32 pozycje) oraz aneksu (1 kwestionariusz badania CATI i 12 tabel). Wyodrębnienie i numeracja rozdziałów oraz podrozdziałów przeprowadzona została we właściwy sposób, dzięki czemu wywód podzielony został na koherentne części. W przypadku publikacji recenzowanej pracy sugeruję podział zaproponowanych rozdziałów na mniejsze, bardziej szczegółowe podrozdziały co wyeksponuje konstrukcję i logikę wywodu.

Zgodnie z przyjętą w pracach naukowych praktyką, rozdziały części poznawczej dysertacji powinny prezentować teoretyczne rozważania związane lub/ i odnoszące się bezpośrednio do podjętego tematu. Na podstawie dotychczasowego dorobku teoretycznego powinny być zaprezentowane fundamentalne dla tematu dysertacji pojęcia i koncepcje. W tym zakresie – przyjmując interdyscyplinarny charakter pracy, jak również uznając pierwszeństwo nauk o polityce i administracji – wypowiadam się jako badaczka procesów komunikacji społecznej i mediów. Biorąc powyższe pod uwagę należy przyjąć, że – w szczególności poprzez zawartość rozdziału II - dysertacja spełnia wyżej określone standardy w stopniu zadawalającym i świadczy o dobrej orientacji Autorki w obszarze podjętej problematyki. Zamysł wyraźnego oddzielenia perspektywy nauk o polityce i administracji (rozd. I) i nauk o komunikacji

społecznej i mediach (rozdz. II) w teoretycznym omówieniu zagadnienia sprawia, że wywód jest przejrzysty. Rozdziały są wewnętrznie spójne.

3. Ocena metodologiczna pracy.

Jak wskazano powyżej, przedstawiona do recenzji praca składa się z dwóch zasadniczych części, tj. teoretycznej (rozdział I i II) i empirycznej (rozdział III i IV). Z tego też względu również metody i narzędzia metodologiczne powinny zostać dobrane to takich założeń. W przypadku części teoretycznej Autorka jakkolwiek skorzystała z takich metod badawczych, jak, np.: analiza instytucjonalna (podejście charakterystyczne dla nauk politycznych i administracji, które z natury rzeczy zakłada interdyscyplinarność spojrzenia – a więc znajdujące odzwierciedlenie w zaprezentowanej pracy), o tyle w dysertacji brak jest opisu tejże metody. Podobną uwagę można wyprowadzić dla wykorzystania wnioskowań indukcyjnych i dedukcyjnych. W przypadku publikacji rozprawy watro - w wyraźny sposób - wprowadzić te elementy w celu uporządkowania logiki wywodu.

W przypadku części praktycznej kwestii opisu i wyjaśnienia przyjętej metodologii Doktorantka poświęciła w dysertacji sporo miejsca. Informacje o zastosowanych narzędziach metodologicznych zasygnalizowała we wstępie, a także szeroko omówiła w odrębnym rozdziale (nr. 3.1). Wieloaspektowy przedmiot analizy wymagał zastosowania różnych metod i technik badawczych. Jak wskazuje Autorka, *„praca doktorska, wykraczając poza konwencjonalne ramy badania komunikowania politycznego, oferuje holistyczne spojrzenie na procesy medialne”*. W mojej opinii stwierdzenie to można uznać za uprawnione. Przyjęta koncepcja metodologiczna została bowiem przeprowadzona w sposób etapowy: 1) od badania dokumentów partii Prawo i Sprawiedliwość w kontekście założeń i priorytetów polityki historycznej; 2) poprzez analizę zawartości ramówki kanałów TVP1 i TVP2 z uwzględnieniem treści o tematyce historycznej; 3) przeprowadzenia korelacji uzyskanych wyników; 4) i na uzupełnieniu dociekań badaniem odbiorców w zakresie ich postaw i preferencji skończywszy. W tym aspekcie nie zgłaszam zasadniczych uwag i zastrzeżeń. Zastosowane podejście metodologiczne pozwoliło na osiągnięcie zamierzonego celu. Doktorantka wykazała się umiejętnością i sprawnością w posługiwaniu się wybranymi do analizy narzędziami metodologicznymi, jak również - co należy zauważyć – odniosła się do ich deskrypcji teoretycznej i koncepcyjnej.

4. Poprawność formułowania problemów i hipotez.

Określonym przez Autorkę zasadniczym celem dysertacji stało się opisanie i zbadanie, „czy, a jeśli tak, to w jaki sposób spolityzowana Telewizja Polska za rządów Zjednoczonej Prawicy (2015-2023) służyła realizacji polityki historycznej Prawa i Sprawiedliwości?” (s. 8). Jakkolwiek zasadniczy cel pracy został klarownie określony, o tyle wątpliwości budzi użycie określenia „spolityzowana”. Określenie o charakterze ocennym winno być poparte przeprowadzoną analizą lub/i poparte naukowymi dowodami. Gdyby podążać logiką wywodu naukowego Autorka mogłaby (lub nie) użyć tego określenia na etapie wnioskowania. Należy bowiem zauważyć, że ustalenie tego czy telewizja publiczna w okresie rządów PiS została poddana procesowi polityzacji stanowi istotę hipotezy zasadniczej. Na obronę Doktorantki można przyjąć, że określenie to było (i nadal jest) powszechnie stosowane w dyskursie publicznym. Nie ulega jednak wątpliwości, że pracy naukowej na stopień należy w sposób szczególny formułować myśli aby uniknąć, np. zarzutu o brak bezstronności.

W pracy sformułowane zostały ponadto dwa cele szczegółowe, w których Autorka wskazuje, że zamierza opisać liczbę i tematykę audycji o tematyce historycznej emitowanych przez TVP w okresie rządów PiS oraz zidentyfikować telewizyjne gatunki rozrywkowe wykorzystywane w audycjach o tematyce historycznej emitowanych przez TVP. Jako cel poboczny Doktorantka wskazuje ocenę percepcji i reakcji odbiorców na audycje o tematyce historycznej emitowane przez TVP w odniesieniu do ich zdolności do przekazania wiedzy o ważnych wydarzeniach i postaciach historycznych oraz badania na temat obiektywizmu i naturalności politycznej tych programów. Tak sformułowany cel należy uznać za trudny, jednak możliwy do osiągnięcia w przestrzeni określonych przez Doktorantkę ram teoretycznych oraz wybranych metod i narzędzi metodologicznych. Autorka w sposób poprawny skonstruowała również hipotezy badawcze. Hipoteza główna zakłada, że telewizja publiczna w okresie rządów PiS została poddana procesowi polityzacji. Dwie hipotezy poboczne Autorka formułuje w następujący sposób: „*spolityzowana telewizja publiczna za rządów Prawa i Sprawiedliwości stanowiła instrument realizacji polityki historycznej partii*” oraz „*polityka historyczna Prawa i Sprawiedliwości była realizowana przez Telewizję Polską nie tylko za pomocą audycji informacyjnych i publicystycznych, ale również poprzez treści rozrywkowe, takie jak filmy fabularne, seriale czy telenowele*”. W tym wypadku należy również odnieść się do powyższej uwagi dotyczącej użycia określenia „spolityzowana”.

Do weryfikacji tak sformułowanych hipotez zaproponowano cztery pytania badawcze. Pierwsze pytanie badawcze ma charakter dualny i zawiera dwa pytania – Czy, a jeżeli tak, to

jak zmieniała się liczba i tematy audycji o tematyce historycznej emitowane w TVP1 i TVP2 w okresie rządów PiS? Czy liczba audycji o tematyce historycznej w TVP1 i TVP2 zwiększyła się, zmniejszyła czy pozostała bez zmian w okresie Rządów Prawa i Sprawiedliwości? Drugie pytanie badawcze – Jakie tematy (okresy historyczne, wydarzenia, postaci związane z historią Polski były najbardziej eksponowane w audycjach o tematyce historycznej w TVP1 i TVP2 w okresie rządów Prawa i Sprawiedliwości? Trzecie pytanie badawcze – Jakie telewizyjne gatunki rozrywkowe są wykorzystywane do przekazu treści o tematyce historycznej?

5. Uzyskane rezultaty i ich znaczenie dla nauki i praktyki.

W obszarze prezentowania rezultatów badań własnych Autorka wykazała się umiejętnościami i kompetencjami oczekiwanymi na poziomie pracy doktorskiej. Za mocną stronę należy uznać prezentację wyników przeprowadzonych badań, co zostało uczynione w sposób rzetelny i usystematyzowany, a zebrane w formie tabelarycznej ustalenia zostały logicznie skategoryzowane. Dla przejrzystości wywodu uzasadnionym zdaje się być wydzielenie w osobnych podpunktach (patrz uwaga dot. prawidłowości układu pracy i struktury podziału treści) działań w ramach trzeciego etapu badań, a zatem zestawienia wyników uzyskanych podczas pierwszego i drugiego etapu badań. Uzyskane wyniki stanowią istotę niniejszej publikacji i wydzielenie ich usprawni nawigację po pracy i ułatwi jej zrozumienie oraz odbiór. Przeprowadzone wnioskowanie stanowi dowód na dojrzałość badawczą Autorki, jej pogłębioną znajomość badanego obszaru, a także wskazuje na Jej umiejętność obserwacji otoczenia polityczno – społecznego. Pracę – pomimo wskazanych uwag i sugestii – należy uznać za istotne opracowanie zarówno z perspektywy dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach, jak i jej społecznego znaczenia.

6. Dobór literatury, umiejętność wykorzystania źródeł.

W pracach przygotowywanych w celu uzyskania stopnia lub tytułu naukowego, w tym dysertacji doktorskiej, szczególną rolę odgrywa bibliografia, prezentująca z jednej strony umiejętności warsztatowe osoby ubiegającej się o awans naukowy, a z drugiej wskazująca na źródła i opracowania, które posłużyły do przygotowania pracy podlegającej ocenie. Bibliografia zaprezentowana w recenzowanej pracy zawiera 600 pozycji, w tym 187 w języku obcym, głównie angielskim (występują także pozycje w języku niemieckim i duńskim).

W obszarze nauk o komunikacji społecznej i mediach Autorka sięgnęła po opracowania z zakresu komunikowania politycznego, jak i teorii komunikacji i mediów, co należy uznać za w pełni uzasadnione w kontekście podjętego tematu. Należy również zauważyć, że w dysertacji przywołane zostały zarówno prace stanowiące kanon publikacji naukowych w przedmiotowym zakresie, jak i opracowania wydane w ostatnich latach. Doktorantka udowodniła, że orientuje się w literaturze przedmiotu z obszaru nauk o komunikacji społecznej i mediach w stopniu umożliwiającym przeprowadzenia założonego celu badawczego.

W bibliografii przywołane zostały różnorodne źródła, w tym: monografie, artykuły naukowe, akty prawne, raporty i opracowania. Nie ulega wątpliwości, że zebranie i opracowanie tak obszernego materiału źródłowego wymagało od Autorki znacznego nakładu pracy. Pewne zastrzeżenie może budzić konstrukcja bibliografii, a w zasadzie jej brak. Wszystkie bowiem źródła zostały wymienione w porządku alfabetycznym, bez rozróżnienia na wyodrębnione części. Jakkolwiek logika i metodyka konstrukcji bibliografii pozostawiają margines swobody, o tyle zasadnym wydaje się chociażby podstawowy podział na książki (czy tzw. opracowania zwarte), artykuły, akty prawne i dokumenty oraz źródła internetowe. Układ bibliografii w opiniowanej dysertacji z pewnością odbiega od powyższych standardów.

7. Trafności doboru metod i narzędzi badawczych, umiejętności ich zastosowania.

Należy jednoznacznie stwierdzić, że Autorka w rezultacie wykorzystania odpowiednich źródeł i literatury przedmiotu, a także przeprowadzonych badań empirycznych oraz zastosowania właściwych dla założonych koncepcji metod i technik badawczych – w zakresie nauk o komunikacji społecznej i mediach - osiągnęła w pełni założone cele.

8. Poprawność formalno - językowa, stylistyczna i interpunkcyjna.

Praca napisana została poprawną polszczyzną (zidentyfikowane nieliczne błędy np. s. 9), językiem formalnym, właściwym dla prac naukowych i jednocześnie przystępnym dla czytelnika. Autorka w sposób poprawny i konsekwentny w całej dysertacji formatuje opis i wskazuje źródła dla prezentowanych tabel, diagramów, schematów i wykresów. Przypisy i bibliografia sporządzone zostały w systemie harwardzkim. W tym kontekście należy zauważyć, że o ile przypisy sporządzone zostały w sposób poprawny, o tyle w zapisie bibliograficznym widoczne są uchybienia. Przykład stanowi tu chociażby zapis pozycji książkowych, w których Autorka nie podaje nazwy wydawnictwa, która to - obok nazwiska autora, inicjału jego

imienia, roku wydania, tytułu i miejsca wydania - stanowi oczekiwany element zapisu bibliograficznego w systemie harwardzkim.

9. Wnioski.

Przedstawione w niniejszej recenzji uwagi krytyczne i polemiczne wobec treści zawartych w rozprawie nie powinny przysłaniać jej niewątpliwie pozytywnych walorów, o których już była mowa wyżej. Docenić należy wybór tematu i konceptualizację analizy. Autorka w stopniu wystarczającym orientuje się zarówno w literaturze z obszaru nauk o komunikacji społecznych i mediach, w tym badaczy zgłębiających zagadnienie komunikacji politycznej, a co za tym idzie z powodzeniem przedstawiła ważne opracowania i stanowiska dotyczące analizowanego zagadnienia. Ponadto Doktorantka wyczerpująco zaprezentowała problemowe zaplecze teoretyczne niezbędne do przeprowadzenia rozważań. Pani Magister Beata Użarowska dobrze orientuje się w metodologii nauk społecznych, prezentując w dysertacji różne techniki i metody badawcze. Należy także dodać, że pracę cechuje poprawność wyводу oraz przystępny styl narracji. Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzam, że praca spełnia wymogi stawiane rozprawie na stopień naukowy doktora.

Lektura przedstawionej recenzentowi dysertacji doktorskiej jednoznacznie przekonuje, iż dzieło to jest oryginalnym rozwiązaniem przedstawionego problemu naukowego. Dlatego też, zważywszy na zaprezentowaną powyżej pozytywną ocenę pracy doktorskiej uważam, że przedłożona praca doktorska Pani mgr Beaty Użarowskiej zatytułowana „*Polityzacja telewizji polskiej jako instrument polityki historycznej Prawa i Sprawiedliwości*” spełnia wymogi stawiane dysertacjom doktorskim w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. 2023, poz. 742) i powinna zostać dopuszczona do dalszych etapów przewidzianych w celu uzyskania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w zakresie dyscypliny nauki o polityce i administracji.

W. Sierpińska-Ciożka